

F SOLDIER OF FORTUNE

F SOLDIER OF **FORTUNE**

Moravské zemské muzeum a přátelé
Janu Břečkovi k šedesátinám

Redakce: Mgr. Hana Krutílková, Ph.D., PhDr. Lukáš Lexa, Ph.D.

Publikaci zpracoval autorský kolektiv:

PhDr. Vladimír Černý, Ph.D.

Mgr. Dalibor Fiala

Ing. Vlastislav Janík

Ing. Petr Kopečný

Mgr. Hana Krutílková, Ph.D.

PhDr. Lukáš Lexa, Ph.D.

PaedDr. Jindřich Marek

PhDr. Jiří Mikulka

Mgr. Jiří Mitáček, Ph.D.

Mgr. Vojtěch Šustek

Vladimír Tučapský

Mgr. Dana Vedra

PhDr. Libor Vykoupil, Ph.D.

Jazyková korektura: Mgr. Jana Čerminová, Ph.D.

Technická spolupráce: Milan Mačinec

Grafické zpracování obálky: Michael Purmenský

© Moravské zemské muzeum, 2026

ISBN 978-80-7028-644-9

Obsah

Jiří Mitáček: Na životních radiálách s Honzou..... 6

část osobní:

Dalibor Fiala: Dějiny značky Johny B. Slush and Dali P. F Company 11

Vladimír Tučapský: Letmý popkulturní přelet nad dubnem 1966 45

Libor Vykoupil: Honzíkova cesta 59

část pracovní:

Petr Kopečný: Po trasách spolupráce 83

Jiří Mitáček: Historické oddělení Moravského zemského muzea
v proměnách času: léta 1998–2015 95

Dana Vedra: „*Kde oblaka bílá plují, tam mnoho poct svobodě vidíš a nenajdeš
jen Beatlemánii!*“ Aneb k výstavní činnosti Historického oddělení MZM
(s přihlédnutím k autorským výstavám Jana Břečky) 121

Hana Krutílková: „*Byl jsi dnes přínosem pro muzeum?*“ Jan Břečka
a Historické oddělení Moravského zemského muzea po roce 2015 143

část vojensko-historická:

Lukáš Lexa: Metodologický a badatelský přínos Historického oddělení MZM
vojenským dějinám na příkladu příběhů odboje kolem nás 171

Vladimír Černý: Osudy velitelů partyzánského oddílu Olga 207

Vlastislav Janík: Mauthausenský mezinárodní výbor – 70. výročí založení
z českého pohledu 219

Jindřich Marek: Moravský „Q“ s bobtnajícím hrachem proti nacistům.
Čs. chemická laboratoř zvláštního určení 1942–1944 227

Jiří Mikulka: Ten druhý Krzák... Málo známý „policejní“ příběh
Bohumila Krzáka 249

Vojtěch Šustek: Karl Weissburg – maďarská oběť heydrichiády 263

část závěrečná:

To nejdůležitější na závěr! ...aneb gratulace, blahopřání a zdravice 275

Na životních radiálách s Honzou

Cesty života jsou nevyzpytatelné. Prosté konstatování, které je hluboce pravdivé. Když jsem někdy na jaře roku 1998 vyrážel do lužáneckého parku na Krajské kolo Středoškolské odborné činnosti, z něhož jsme chtěli sepsat reportáž do našeho studentského časopisu *Sedliny a dočasnost*, který jsme krátce vydávali na Historickém ústavu FF MU, asi jsem si nepředstavoval, jak zásadní setkání mě čeká. Jeden z našich pedagogů a (po letech to snad mohu říci) přítel, PhDr. Libor Vykoupil, který v této komisi také zasedal (a, byť již paměť trochu selhává, nejspíše stál u nápadu o ní informovat), mě na místě představil svým dvěma kolegům: Jiřímu Mikulkovi a Janu Břečkovi. Právě druhý jmenovaný se krátce poté měl nevědomky podílet na mém entrée do Moravského zemského muzea.

Pohledem do mlhavých vzpomínek se jedná vlastně o humornou historku (se snad dobrým koncem). Nedokáži hovořit za dnešní dobu, ale v druhé polovině 90. let 20. století byla historická katedra bezesporu jedním z nejvíce „tepajících“ neuralgických bodů Filozofické fakulty MU. Pod moudrým dohledem osobností jako Jaroslav Mezník, Josef Válka, Ctibor Nečas či Jan Janák (ale i mnoha dalších) zde nastupovala nejenom nová generace odborných asistentů (Tomáš Knoz, Libor Jan, Martin Wihoda atd.), ale formovala se také celá úspěšná mladá generace historiků (domnívám se se skutečně vysokým procentem uplatnění v oboru). Jedním z „klíčových míst“ pak zajisté byla pověstná „kavárna u Liborů“ (tedy pracovna tehdy asistentů Libora Vykoupila a Libora Jana), místo mnoha odborných i neoborných debat a kolokvií. Tak jednou doprostřed naší další bouřlivé „porady“ vstoupil vedoucí katedry prof. Jan Janák s dotazem, zda někdo nechceme zkusit štěstí a nastoupit do Moravského zemského muzea, které hledá na půl úvazek nového historika. Prof. Janák mne pak jako avatar osudu vybavil telefonním číslem na vedoucího Historického oddělení PhDr. Slavomíra Brodessera (a jak jsem po letech zjistil i upřímným doporučením) a mé kroky tak v červnu 1998 poprvé směřovaly na Kapucínské náměstí 8. A tady zasáhnul zmíněný osud znovu. Pohovor probíhal vcelku poklidně (tedy v rámci možností, ti, kteří Slávka znali, vědí, o čem hovořím). Nezodpovězená zůstávala jediná otázka: co vím o práci v muzeu! Toho v té době samozřejmě mnoho nebylo, ale do hry vstoupilo výše zmíněné setkání v Lužánkách. Asi 5 vteřin poté, co jsem na doplňující otázku, koho v muzeu znám a mé odpovědi, že třeba Honzu Břečku, jmenovaný vstoupil do kanceláře svého vedoucího s nějakým do-

kumentem k podpisu. Slávek Brodesser v tu chvíli položil nevyhnutelnou otázku: „*Vy se znáte?*“. Na kterou po rychlém pohledu Honza odpověděl stručně „*Ano*“. A pohovor skončil. Kola osudu se pootočila.

Tak se stalo, že jsem 1. září 1998 nastoupil do Moravského zemského muzea a následně prožil s Honzou krásných více než šest let ve společné kanceláři a dalších 10 let na společném oddělení, než mě další pootočení kola osudu definitivně přivedlo na ředitelství muzea. Za ta léta jsme společně prožili mnohé (a mnohé asi raději zůstane jen úsměvnou, dnes již raději nevyřčenou vzpomínkou...). Naše životy se propletly, spojily v řadě zájmů, přátel a událostí našich životů, které společnou kanceláři procházeli a kterým jsme často spolu čelili. Troufnu si říci, že o málokom mohu po těch letech říci, že jej považuji za skutečného přítele. Ale k Honzovi si to snad dovolit mohu.

Když jsme v Historickém sále v Biskupském dvoře vloni křtili vzpomínkovou knihu Oldřicha Neužila, komentoval jsem autorovu osobnost příměrem ne brázdy, ale kaňonu vytvořenou svou prací do historie muzea. Totéž lze bez uzardění prohlásit o Honzovi Břečkovi, který muzeu obětoval (byť si nemyslím, že by to v jeho případě byla oběť, či že by to tak vnímal) celý svůj produktivní život. Stejný impakt pak měl i na můj soukromý život.

Jak jsem již napsal, naše životy se propojily nejenom profesně, ale i lidsky a zůstává to tak i po letech.

Milý Hansi, ze srdce Ti přeji vše dobré a spoustu dalších dobrých let v muzeu.

Jiří Mitáček

Honánek (Jan Břečka, vpravo) a Akinek (Martin Břečka, vlevo) se samopaly – kde se asi zrodila vášeň k parašutistům a odbojovému hnutí? (Zdroj: Archiv autora)

Dějiny značky Johnny B. Slush and Dali P. F Company

Mgr. Dalibor Fiala

Úvod

Na úvod této stručné historie přátelství Jeňýčka a Dalýnka musím předeslat, že je zlomyslně vtipným paradoxem, abych já, který stále hledím dopředu, každý den se těším na nové věci, zážitky, lidi a nepamatuji se, co bylo včera, natož před týdnem či rokem, psal o kamarádovi, který to má nejen v popisu práce jako vedoucí Historického oddělení v paměťové instituci evropského významu, ale doslova v krvi. Sám je přímo ztělesněním paměti 20. století s pracovním zaměřením na československý odboj, zvláště parašutisty. Je ale i studnicí informací a osobních vzpomínek na film, komiks, populární hudbu (zejména The Beatles) i hudbu klasickou se speciálním zřetelem ke sborovému zpěvu, Jaroslava Foglara, Zdeňka Buriana a další okruhy více či méně obskurní vyplývající z jinošských zájmů prolínajících se v dospělosti se seriózní vědeckou a badatelskou prací. Naše přátelství je charakteristické tím, že je i mou pamětí po celou tu dobu a pokud si nemůžu vzpomenout na čas, místo nebo děj z hluboké či nedávné minulosti, stačí Jendu motivovat a on vždy ví. Buď rovnou z hlavy, nebo zalistuje v některém ze svých pověstných deníčků, plánovacích záznamníků.¹

Čili je to pro mě výzva. Zvláště v situaci, kdy si ani nepomůžu žádnými písemnostmi či trojrozměrnými předměty, které přece jen během té doby přežily, aniž bych je poztrácel nebo někde zapomněl, neboť právě teď, během psaní tohoto textu, rekonstruujeme byt, a tudíž všechno osobní je deponováno někde mimo. Útěchou je fakt, že ostatní Jendovi kamarádi a kolegové z tohoto sborníku paměť mají, jistě i podepřenou daty, fotografiemi a dobovými písemnostmi. Takže jistě oslavencův život a dílo patřičně zasadí do kontextu doby a neopomenou zmínit žádný z jeho životních milníků.

A naštěstí shodou okolností také slavíme výročí maturity na GJB v Ivančicích², kde jsme se poznali. Ostatní spolužáci i já jsme jej donutili (koho taky jiného), aby shrnul naše i svoje vzpomínky a fotky ze studia do malého almanachu a z něj tedy budu moci tajně čerpat i v této práci.

Soustředím se tedy spíše na naši společnou každodennost a obsah nahradím formou. Pokusím se přivolat zpět náš způsob písemné i běžné komunikace včetně jeho vývoje až

¹ Jenda zahájil kontinuální psaní deníčku v roce 1983.

² Maturovali jsme v týdnu od 27. května 1985, pro maturitní vysvědčení jsme si šli na národní výbor v Ivančicích dne 31. května 1985, tentýž den pak následoval maturitní večírek.

Foto pro Milanu a Ivanu, 1985 (Zdroj: Archiv autora)

Honza Břečka (vpravo) v opeře Kouzelná flétna, 1978 (Zdroj: Archiv Romany Dittrichové)

Letmý popkulturní přelet nad dubnem 1966

Vladimír Tučapský

„Tak ty seš ročník 1966? To bys měl přece Beatles nenávidět! Kdo tě sem poslal?“
(z povídky Flying)

Toho dubnového dne, kdy se malý Honza Bé v Brně narodil, bylo zataženo, vál slabý vítr, teplota nepřesáhla osmnáct stupňů. Jihomoravský deník Rovnost vedle každodenních zpráv přinesl fotografii ze slavnostního předávání filmového Oscara, který získal československý snímek *Obchod na korze*. Večer uvedla televize sovětský film *Popraveni na úsvitě* a v kině Úderka na Náměstí Svobody, kam to tehdy měl Honza z domu nejbliž, zrovna promítali film *Anděl blažené smrti*.

21. duben 1966 vyšel na čtvrtek. Stejného dne a ve stejném znamení býka se narodil legendární tramp a spisovatel Bob Hurikán (1907), svých devatenáct slavil písničkář Jaroslav Hutka. Duben 1966 v rodném listě mají též Honzovi vrstevníci Lucie Bílá, Iveta Bartošová nebo Igor Bareš. V tento den Beatles v londýnském studiu Abbey Road nahrávali píseň *Taxman*. Zpívá se v ní: „*Pět procent se ti zdá málo? Buď rád, že ti nevezmu všechno, jsem totiž výběřčí!*“ Song o výběřčím daní složil George Harrison, rozezlený po zjištění, jak velké daně musí odvádět státu. Jízlivým a drásavým kytarovým sólem opatřený *Taxman* je trochu podivná sudička nad Honzovou kolébkou — kupodivu nic o lásce, jak u Beatles bývalo dobrým zvykem. Ale tou písničkou začínalo album *Revolver*, jež si pak Honza z těch beatlesovských zamiloval nejvíce. Jeho druhá nejoblíbenější skupina, Pink Floyd, už začínala pravidelněji vystupovat, v dubnu 1966 odehrála pár koncertů v londýnském klubu Marquee. Honzou později adorované kapely Yes, Jethro Tull nebo Genesis se teprve připravovaly na svůj vstup na koncertní pódia. V té době už hráli a desky vydávali zavedení Animals, Kinks, Who, Troggs nebo Mamas & Papas. Roku 1966 se dali dohromady slavní Doors i Cream. Beach Boys vydali významné album *Pet Sounds*, Rolling Stones *Aftermath* a dvojice Simon a Garfunkel *Sounds of Silence*. Frank Zappa se uvedl nekompromisním albem *Freak Out*. Šířily se zvěsti o zázračně nadaném kytaristovi jménem Jimi Hendrix, Janis Joplin se po příjezdu do San Franciska připojila ke kapele Big Brother and the Holding Company. Fanoušky i kritikou častovaný Bob Dylan měl v červenci toho roku těžkou motocyklovou havárii a na dlouhé období se vytratil z očí veřejnosti. Leonard Cohen vydal svůj druhý román *Nádherní poražení*, jako písničkář byl však dosud neznámý, jeho křehkou baladu *Suzanne* v roce 1966 nejprve nazpívala Judy Collins. Málokdo tehdy tušil, že písně

**Hegerová, Horníček
a Semafor vůbec**

Stránky z našeho života, věnované
Semaforu • str. 8-9 • foto Leoš Nebor

ms
ladý svět číslo 16
11. ROČNÍK | CENA 1 Kč

Obálka dubnového *Mladého světa* s fotografií Hany Hegerové a Miroslava Horníčka (Zdroj: Archiv autora)

Honzíkova cesta

PhDr. Libor Vykoupil, Ph.D.

Většinou se ode mne tak nějak očekává, že kdekoliv budu psát o Honzovi a nepůjde o text čistě vědecký, začne přibližně v místech, kde jsme se sblížili prostřednictvím toho, jak jsem ho dvakrát vyhodil od zkoušky, tuším z tehdejšího úvodu do historikovy práce. Většinou jsem očekávání plnil, takže si myslím, že je konečně na čase, abych se na sklonku své kariéry vymknul. Jsa poznamenán zvoleným posláním historika, měl jsem vždycky za to, že se věci mají odehrávat v jakémsi vzepjatém oblouku své existence, což znamená rovněž poměrně jasný začátek (nebo protohistorii či prehistorii) na startu a pak finále (třebas i s možnými perspektivami dalšího vývoje) na konci.

Teprve na stáro zjišťuji, že start a cíl mají koňské dostihy nebo skautská hra Za pokladem, ale lidské osudy do těchto kolonek lze vtěsnat jen stěží. A tak jsem zvolil metodu zcela jinou, a pokusím se vám osobu oslavence představit v heslech, a to rovnou abecedně. Když mohl kolega Fidler napsat Slovník bitvy u Slavkova a dvojice novinářek dokonce Slovník Alexandra Dumase, není to ode mne takováto myšlenka ani novátorská, ani překvapivě revoluční. K tomu si myslím, že do podobných publikací není vhodné psát statě krutě vědecké a už vůbec ne ty, které nějak souvisejí s oblíbeným tématem (nikoliv oslavence, ale autora). Jak k tomu po letech přijdou biografové, aby shledávali klíčovou práci svého objektu ze sborníků typu „Bedřich Šindelář šedesátiletý“, „K počtě prof. Mainuše“ a „Ad honorem prof. Kudrna“.

ABBEY ROAD

Především heslo, aby tu bylo také něco od „A“, ale pro mne zejména doklad složitosti historického bádání. Pro mne to byl dlouho nějaký přechod přes ulici, který proslavilo to, že jej použili Beatles k inscenování fotografie, jež se pak proslavila na přebalu jejich desky. Teprve později jsem zjistil, že to není jen název jejich alba, ale také místo sídla jejich nahrávacího studia. To studio vešlo pak do slávy v symbióze se scénou na přechodu a lze těžko posoudit, kdo se jak přiřivil.

Totíž: od svého otevření v roce 1931 se jmenovalo poněkud nenápaditě „nahrávací studio společnosti EMI“. A to i přesto, že se postupně stalo pravděpodobně nejznámějším nahrávacím studiem světa. Seznam zvukových záznamů, které tu vznikaly, by vydal na celý článek, nemluvě o tom, že se tu zrodila filmová hudba ke snímkům, jako je *Návrat Jediho* či trilogie *Pána prstenů*. Ale teprve po 40 letech se přejmenovalo na Studio v Abbey Road, aby se tak sláva firmy i ulice spojily.

BEATLES

Když řeknu, že Honzík slávu Beatles vůbec nezažil, mám i nemám pravdu. Pravdou je, že slavní jsou dodnes, ale na druhou stranu pár dnů po jeho narození, 1. května 1966 odehráli svůj poslední koncert na půdě britského království, a to na nejslavnějším anglickém stadionu ve Wembley. Ovšem to, že to bude jejich definitivně poslední živé vystoupení na domácí půdě, tenkrát ještě nevěděli ani samotní Brouci a samozřejmě ani fanoušci. Ve stejném roce se rozhodli po zkušenostech z Filipín a 1400 veřejných vystoupení skončit s koncertováním. Objevily se první zprávy o jejich rozpadu, ale i tak získali za rok 1966 šest Zlatých desek a natočili nejlepší hudební album všech dob – Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band.

Společně s Vladimírem **Tučapským** dal Jan Břečka v roce 1998 dohromady knížku *Beatles v Čechách*.

Beatles se stali námětem nejedné Honzovy kresby (Zdroj: Archiv autora)

Po trasách spolupráce

Ing. Petr Kopečný

Jednoho dne odpoledne, zřejmě na jaře 1988, u mého domu zazvonili dva studenti historie Filosofické fakulty v Brně s tím, že byli za mnou posláni a zda bych jim něco pověděl o historii československých parašutistů za druhé světové války. Samozřejmě, že šlo o naše parašutisty vysílané za druhé světové války z Velké Británie. Ze studentů sršel entuziasmus, mladické černobílé vidění světa a představa, že tito parašutisté byli těmi největšími hrdiny druhé světové války. Byli to Lubor Nedbal a Jan Břečka. Žili v době, kdy byla velice populární práce autora literatury faktu Miroslava Ivanova s názvem *Nejen černé uniformy* a Sequensův film *Atentát*.

Za léta, co se Honza věnuje našim parašutistům, prošlo jeho rukama mnoho unikátů, jako například nárožní cedule označující ulici V Holešovičkách, kde byl v květnu 1942 proveden atentát na Reinharda Heydricha (Zdroj: Moravské zemské muzeum)

Když se posadili v pokoji, něco jsem jim podal z naší kuchyně, netušili, že zasedli na židle, na kterých po válce sedával s mým otcem Josef Otisk, někdejší velitel dnes již legendárního desantu WOLFRAM, který byl vysazen na našem území v září 1944. Bezprostřední kontakt s tímto historickým místem je poněkud zarazil. V té době jsem již byl v osobním styku s tehdy žijícími parašutisty, v Brně to byl Jan Zemek z paraskupiny SILVER B, zmíněný Josef Otisk, ale také jeho druh, vždy sršící vtípem, Josef Černota, Jaroslav Pešán z operace PLATINUM-PEWTER, z mimobrněnských jsem se stýkal s Vladimírem Řezníčkem, Janem Vavrdou ze skupiny SPELTER, ale také s pražským Rudolfem Pernickým, velitelem desantu TUNGSTEN, a Rudolfem Krzákem z Poděbrad, členem desantu SILICA. Práce na historii těchto desantů byla tehdy průkopnická, ale těžká. Archivy nebyly ještě otevřeny, a tak k dispozici zůstávali jen pamětníci. Brzy jsme s oběma studenty našli společné téma, jehož výklad vydržel až do večera. Také oni měli již konkrétní plán, jímž bylo zpracování historie desantu POTASH, který pak skutečně dotáhl k úspěšnému závěru, kdy jejich práce vyšla v jakémsi samizdatu. Zatímco Lubor Nedbal, pocházející z Veselí nad Moravou, z mého životního obzoru prakticky zmizel, s Honzou jsme i po téměř čtyřiceti letech v kontaktu dodnes. Nejsme přátelé v tom klasickém slova smyslu, jsme ale dodnes kamarádi. Zcela jistě k tomu přispělo i ono jarní setkání roku 1988. Ponechali jsme si v sobě tu krásnou atmosféru mladších let a jsem za to rád, protože ač jsem o generaci starší, při poměrně častých setkáních vždy cítím ono kouzlo kamarádství.

Pracovníci Historického oddělení MZM ve slovenské obci Brodské v dubnu 1980 při rozhovorech s pamětníky. Zprava Vlastimil Schildberger st., Václav Halama a Zdeněk Vardan (Zdroj: Moravské zemské muzeum)

Historické oddělení Moravského zemského muzea v proměnách času: léta 1998–2015

Mgr. Jiří Mitáček, Ph.D. (Moravské zemské muzeum)

Historické oddělení zpětným zrcátkem

Bylo by asi bláhové domnívat se, že je v mých silách pojmout tento text jako pozitivistickou historii oddělení. K tomu mi asi chybí jak odstup nezúčastněného historika, tak prostor pro to, poctivě vyložit historii těchto více než 16 let. Pohledem na svých více než 27 let v Moravském zemském muzeu se však alespoň pokusím drobně glosovat proměnu Historického oddělení (i muzea jako celku) od roku mého nástupu do doby mého odchodu na ředitelství muzea.

Jakkoliv bude můj pohled do značné míry subjektivní, domnívám se, že když jsem nastupoval do muzea, beze sporu to bylo „jiné“ muzeum. Sevřenější, více uzavřené (v tom dobrém smyslu), jaksi rodinné. Jak jsem mohl poznat i v dalších letech, také více resistantní k proměnám, tradičně konzervativní, proměňující se s rozvahou, provozně i personálně. Když jsem nastoupil na Historické oddělení, bylo jeho složení PhDr. Slavomír Brodesser (vedoucí), PhDr. Zdeněk Fišer, Mgr. (později PhDr.) Jan Břečka, Vlastimil Schildberger ml. a dokumentátorka Zdeňka Brejchová (a tedy od 1. září 1998 moje maličkost). A dá se říci, že v tomto složení setrvalo (až na drobné proměny) po celých uvedených 16 let. Nejvíce změn paradoxně doznal post dokumentátorky oddělení, kde na konci roku 2004 Zdeňku Brejchovou vystřídala Pavlína Ondráčková (jež však později odešla na Oddělení práce a mezd). Tu následně k 1. lednu 2008 nahradila Martina Sekeráková, která zůstává duší oddělení dodnes. Další obměnu pak vyvolala až změna vedoucího od 1. ledna 2005, kdy na oddělení nejdříve nastoupil Mgr. Robert Kupsa a po jeho odchodu (k 1. červnu 2011) přibyla v kolektivu Mgr. Hanka Prymusová (dnes Kruťková, v muzeu od května 2015). Dnes již mohu říci, že už tehdy jsem paralelně zjišťoval také zájem Dany Massowové (dnes Vedra), která na oddělení absolvovala svou praxi (již v září 2007) a její oslovení bylo jakýmsi přirozeným krokem. Tehdy však ještě do Moravského zemského muzea nezamířila. Jsem ale rád, že ji nakonec osud dostihnul a dnes již k Historickému oddělení také neodmyslitelně patří.

Několik vážnějších slov k charakteru a proměnám oddělení

Ve zkratce lze konstatovat, že Historické oddělení ve své moderní historii (pomineme-li existenci jeho starších předchůdců, existujících na půdě Moravského zemského muzea v úvodu 20. století a v jeho 50. letech) vzniklo v roce 1973 pod názvem Oddělení nových dějin Moravského muzea. Pod tímto názvem existovalo do roku 1991, kdy bylo přejmenováno na Historické oddělení. V té době již rok (od konce března 1990) probíhalo převzetí sbírkových fondů zrušeného Muzea dělnického hnutí Brněnska.

Historické oddělení bylo později v rámci proměn vnitřní struktury Moravského zemského muzea v roce 1998 nejdříve rozšířeno o Památník Bible kralické (převod Památníku Bible kralické a sbírek s ním spojených v roce 1998 byl odůvodňován katastrofálním stavem budovy, expozice i sbírek po čtyřleté správě Oddělením dějin literatury). Historické oddělení prošlo větší změnou ve své struktuře pouze v roce 2006. K 1. květnu 2006 bylo převzato do správy Historického oddělení dřívější Oddělení dějin literatury, aby poté k 1. červenci 2006 došlo k plnému sloučení obou oddělení a vzniku pracoviště dějin literatury jako nedílné součásti Historického oddělení. Důvodem pro toto sloučení byla „dlouhodobá neschopnost uvedeného literárně-historického pracoviště patřičně plnit své

Zejména při pravidelných, každoročních výjezdech do depozitáře oddělení na zámku v Moravci oddělení neopomínalo na společné výlety. Zleva Jiří Mitáček, Jan Břečka, Zdena Brejchová a Vlastimil Schildberger mladší ve Zvoli u Pernštejna v srpnu 2000 (Zdroj: Archiv autora)

*„Kde oblaka bílá plují, tam mnoho poct svobodě vidíš
a nenajdeš jen Beatlemánii!“*

Aneb k výstavní činnosti Historického oddělení MZM
(s přihlédnutím k autorským výstavám Jana Břečky)

Mgr. Dana Vedra

(Historické oddělení, Moravské zemské muzeum)

Místo úvodu aneb moje vzpomínky na Honzu

Nechce se mi ani věřit, že v roce Honzových významných kulatin to bude přesně 20 let, kdy jsme se poprvé setkali. Proto než přistoupím k samotnému tématu, pokládám za milou povinnost přiblížit v následujících řádcích své první setkání s Historickým oddělením i jeho současným vedoucím a podělit se o své dojmy.

Tehdy jako pískle studující třetím rokem historii jsem hledala vhodné téma bakalářské práce. Můj zájem se zaměřil na událost, která otrásla Brnem koncem ledna 1933, kdy skupina příslušníků Národní obce fašistické přepadla židenická kasárna. Ještě více mne zaujala skutečnost, že většina z nich pocházela z Bučovic a okolí, tedy mého kraje.¹ První kroky směřovaly na Kapucínské náměstí 8, po předem domluvené schůzce. To jsem ještě netušila, že mne hned při první návštěvě zaujme nejen prostor dnes již legendární kanceláře, z které doslova dýchalo příjemné a přátelské prostředí, ale i samotní pracovníci včetně samotného Honzy. Pásku s nahranou výpovědí posledního žijícího příslušníka nechvalně proslulého puče mi Honza nezištně poskytl, stejně tak jako další relevantní informace k tématu. Netrvalo dlouho a zjistila jsem, že existují úzké vazby mého školitele (Libora Vykoupila) na pracovníky Historického oddělení, a to včetně Honzy. Ten se v následujícím období stal mým konzultantem, taktéž oponentem nejen bakalářské, ale i pozdější magisterské diplomové práce. Ta se věnovala životním osudům plk. Otty Wagnera. Pozůstalost tohoto svérázného příslušníka západního zahraničního odboje jsem měla možnost zpracovávat právě zde během povinné praxe v rámci studia svého druhého oboru, muzeologie. Stalo se tak někdy v letech 2007–2008. To už na Historické oddělení nastoupila dokumentátorka a knihovnice Bc. Martina Sekeráková,

¹ Kterému se mimojině po této události přezdívalo „Pučovice“.

Brouci znovu pohromadě

BEATLEMÁNIE
výstava / temporary exhibition 25/5/2011 – 20/1/2012
Moravské zemské muzeum, Dietrichsteinský palác, Zelný trh 8, Brno
www.mzm.cz www.beatlemanie.cz

MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM

MUSEUM NATIONALE 1818

NÁRODNÍ MUZEUM

Partneři výstavy: | STUDENT AGENCY | RENDOCAR | ANCOOP | AL UNIGA | BOIGES | EMI | design_by_HY

Marketingový partner: | SJE & CC | Mediální partneři: | ČESKÝ ROZHLAS | bTV | METROPOLITAN | Hlavní partner NM: SKANSKA | Partneři NM: SKODA | noen

Jednou z aktivit, v níž Honza propojil své zájmy s profesí, byla výstava *Beatlemánie* (2011–2012).

„Byl jsi dnes přínosem pro muzeum?“

Jan Břečka a Historické oddělení

Moravského zemského muzea po roce 2015

Mgr. Hana Krutílková, Ph.D.

(Historické oddělení, Moravské zemské muzeum)

Úvod

V uplynulém desetiletí prodělalo Historické oddělení Moravského zemského muzea (dále jen MZM) řadu změn organizačního i personálního charakteru, které si zaslouží být zmapovány v samostatném příspěvku. Ačkoliv v posledních letech vzniklo několik odborných výstupů pojednávajících o 90. letech v dějinách tohoto oddělení, žádný se zevrubněji nevěnuje nejmodernějším letům a klimatu tohoto pracoviště. Cílem tohoto příspěvku ovšem není odborná expertíza, ale spíše zasazení nových dějin Historického oddělení do kontextu doby i chodu celé muzejní instituce. Považuji rovněž za důležité vypovědět, jak se oddělení vypořádalo s covidovou pandemií a jak proběhla jeho postupná proměna po personální stránce. Neméně významným impulzem pro sepsání tohoto textu je taktéž významné životní jubileum jeho vedoucího – Jana Břečky, jenž navíc v jeho čele stojí symbolicky již celou dekádu.

1. Historické oddělení MZM v prvních letech vedení Jana Břečky

Historické oddělení patří k nejviditelnějším společenskovedním pracovištím Moravského zemského muzea. Důvodem je jistě i to, že tematika vojenských dějin Moravy, jimž se odborně věnuje, patří k veřejnosti vyhledávaným oblastem minulosti. Je současně i tématem, prostřednictvím kterého se lze vyhranit vůči ideologicky zabarveným výzkumům tohoto pracoviště před rokem 1989.¹ Vývoji Historického oddělení po sametové revoluci se věnují

¹ Břečka, Jan: *Svědkové nedávné minulosti*. M revue, Občasník Moravského zemského muzea v Brně 2016, č. 2, s. 4–12; tentýž, *Vracet neznámým vojínům jména*. M revue, Občasník Moravského zemského muzea v Brně 2020, č. 1, s. 40–52; Vedra, Dana: „Aby nebyli zapomenuti.“ *Výstavy Historického oddělení Moravského zemského muzea v 90. letech 20. století*. Muzeum a vlastivědná práce 62, č. 2, s. 3–16; prezentace Hany Krutílkové *Odstržení od ideové tendenčnosti. Hledání nových akvizičních strategií v 80. a 90. letech 20. století na příkladu Historického oddělení Moravského zemského muzea* na konferenci „Devadesátky a muzea. Sbírký, prezentace, pamětníci“, Technická univerzita v Liberci, 7. 9. 2023.

Pracovnice a pracovníci Historického oddělení MZM, prosinec 2015. Horní řada zleva: Zdeněk Fišer, Vlastimil Schildberger ml., Jiří Mitáček, Jan Břečka. Sedící zleva: Martina Sekeráková, Hana Krutílková. (Zdroj: Moravské zemské muzeum)

Metodologický a badatelský přínos Historického oddělení MZM vojenským dějinám na příkladu příběhů odboje kolem nás

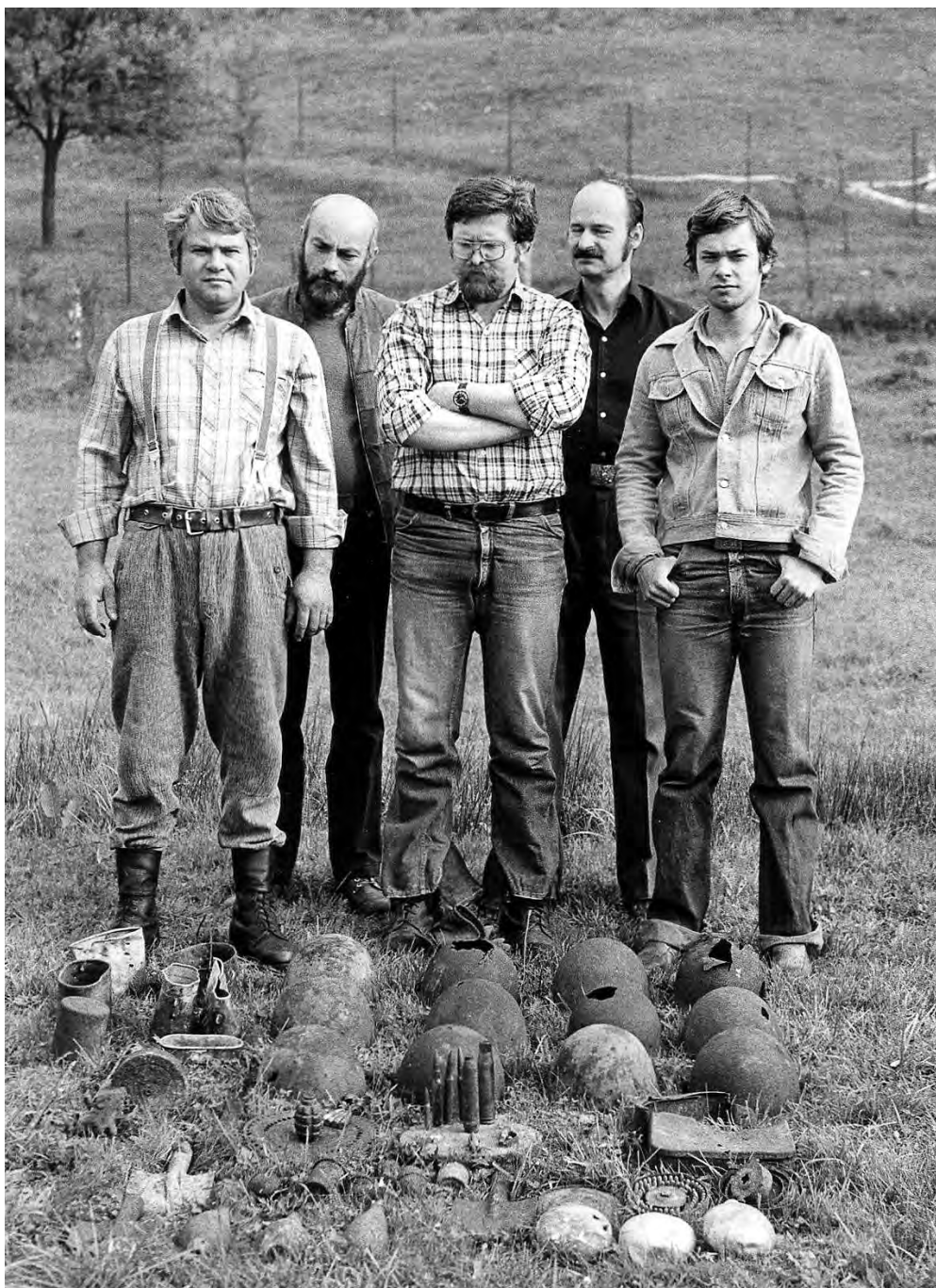
PhDr. Lukáš Lexa, Ph.D.

(Historické oddělení, Moravské zemské muzeum)

Milý Honzo, blíží se Tvé významné životní jubileum a jelikož Tě vnímám předně jako zasloužilého pracovníka a posléze i vedoucího Historického oddělení MZM (neplést se zasloužilým umělcem!), vybízí mě tato příležitost k bilancování a promýšlení, čím je naše oddělení významné, charakteristické a jaký je jeho přínos historické vědě a společnosti. Východiska jako „rodinná atmosféra“ méně početného pracovního kolektivu či již dříve vytyčené předurčení ke studiu moderních dějin s důrazem na člověka vychází z vnějšku a historického vývoje oddělení. Nabízí se však i přímá otázka, jak jsi ovlivnil tvář naší instituce Ty sám.

Vzhledem k tomu, že jsem ještě donedávna pohlížel na Historické oddělení zvenku, mohu říct, že již jako student jsem v jeho činnosti nacházel inspiraci a fascinovala mě šíře a pojetí jím prováděných výzkumů dějin válečných konfliktů. Když jsem potřeboval, dostal jsem od pracovníků oddělení (předně Tebe a Vlastimila Schildbergera ml.) velmi fundovanou radu či zpětnou vazbu k publikačním výstupům a kvalifikačním pracím. Věřím, že i pro ostatní badatele a tazatele zůstane naše oddělení „oázou vlídné vstřícnosti“. Za zásadní bych označil, že starobylou instituci s více než dvousetletou historií především příkladně zlidšťuješ, tedy přibližuješ okolnímu světu, ale též propojuješ minulost se současností, jinými slovy povzbuzuješ zájem veřejnosti o dějiny. Historické oddělení pro mě představuje nejen místo, kam chodím pracovat, ale skýtá mi také bezpečné útočiště, kde se cítím příjemně (zejména naše společná kancelář má díky plakátové výzdobě charakter téměř až dětského pokoje plného vzorů, ale i vzpomínek – příchozí tak může lehce nabýt dojmu, že se ocitl ve Stínadlech, na Abbey Road či vojensko-historické bojové ukázce). Vzhledem k tomu, že jsi prakticky celou svou dosavadní profesní dráhu spojil s Historickým oddělením, chtělo by se lakonicky říci, že je pro Tebe vším. Tvé mimomuzejní aktivity však dokazují, že máš mnohem bohatší život a dokážeš se od práce příjemně odreagovat.

Poté, co jsem se v říjnu 2021 stal pracovníkem Historického oddělení, začal jsem se postupně seznamovat s jeho sbírkovými fondy. Byť jsem se s různými artefakty z jeho sbírek

Nálezy z prospekce dukelského bojiště, jehož průzkum započal již za minulého režimu. Zde jsou na snímku zachyceni zprava Vlastimil Schildberger ml., Vlastimil Schildberger st., Jindřich Drebota a další s vyrovnanými nálezy přileb, jídelních misek, polních lahví, střeliva a dalších artefaktů (Zdroj: Moravské zemské muzeum)

Osudy velitelů partyzánského oddílu Olga

PhDr. Vladimír Černý, Ph.D.

(Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita Brno)

Partyzánský oddíl Olga se v posledních měsících nacistické okupace českých zemí zapsal výrazným způsobem do historie protinacistického domácího odboje. Mezi partyzánskými skupinami působícími na Moravě zaujímá tento oddíl specifické místo, což je zapříčiněno dvěma faktory. Na jedné straně provedli jeho příslušníci řadu bojových akcí, z nichž zejména vypuštění obsahu cisternových vagónů wehrmachtu na nádraží v Morkovicích 26. února 1945 a zabití velitele německé 16. tankové divize generála Dietricha von Müllera v Hořticích na Kroměřížsku 19. dubna 1945 bezesporu patří mezi nejpozoruhodnější počiny domácího odboje. Na straně druhé však velitel Josef Houfek vedl oddíl s velkou brutalitou a jeho alkoholismus negativně poznamenal činnost partyzánů. Historie oddílu Olga se proto stala již od 50. let minulého století vděčným námětem pro vznik různých nepodložených teorií a dezinformací. Přispěly k tomu také dva soudní procesy, které byly s Houfkem vedeny v Brně v letech 1946 a 1947. Zejména druhý z těchto procesů měl značný ohlas v tisku a veřejnost mu věnovala velkou pozornost. Autor tohoto příspěvku se historií partyzánského oddílu Olga dlouhodobě zabývá a roku 2010 publikoval na toto téma podrobnou studii v časopisu *Soudobé dějiny*.¹ Od té doby uběhla řada let a objevily se nové archivní materiály, které nám zejména umožňují nahlédnout do rodinných poměrů Josefa Houfka a jeho zástupkyně Olgy Františákové a také poodhalit jejich dramatické osudy v průběhu 50. let minulého století.

Josef Houfek a Olga Františáková

Hlavní příčinou určité „atypičnosti“ partyzánské skupiny Olga se stal její velitel Josef Houfek. Rozhodně totiž nepředstavoval nějakého čítankově kladného odbojářského hrdinu, jak byli mnozí velitelé partyzánských skupin propagandisticky prezentováni už od roku 1945. Kým tedy Josef Houfek byl a jak se dostal do čela partyzánské skupiny? Narodil se 24. dubna 1922 na statku Nový Dvůr spadajícím v té době do katastru obce Bzí v okrese Týn nad Vltavou.²

¹ Černý, Vladimír: *Partyzánský oddíl Olga. Krvavá cesta jedné partyzánské skupiny*. *Soudobé dějiny* 17, 2010, č. 1–2, s. 31–81.

² Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 3218/22, fol. 4, vlastnoruční životopis, nedatováno.

Jeho dětství poznamenala skutečnost, že byl nemanželským dítětem. Matka Anna Houfková se narodila roku 1889, žila v nuzných poměrech a v letech 1933–1937 byla třikrát soudně trestaná za krádeže a lehké poranění osoby v hádce.³ Navíc pečovala o Josefovy dvě starší sestry. Když se provdala, přijala příjmení Kubešová a do rodiny přibyli tři synové narození v letech 1924, 1929 a 1933.⁴ Jako svého otce Houfek v poválečných protokolech uváděl zedníka Josefa Kardaše, který zemřel roku 1950.⁵ Mladý Josef musel od 14 let pracovat jako čeledín a v červenci 1939 se začal učit řezníkem u Jana Tátovského v obci Dolní Bukovsko. Záhy se však projevila problematická povaha mladého učně, který svému zaměstnavateli několikrát odcizil menší finanční částky a stříbrné hodinky. Po další krádeži dvacetikorunové bankovky obecnímu kováři zatkli 4. dubna 1940 mladého delikventa četníci z místní stanice. Do hlášení poté uvedli, že „*Houfek na jeho nízký věk jest již velice prolháný*“.⁶

Houfek na snímku z roku 1942 jako příslušník wehrmachtu (Zdroj: ABS, 3218)

³ Tamtéž, fol. 16, trestní list Anny Houfkové zhotovený 23. března 1943 na četnické stanici v Třeboni. Rozsudky zněly v prvním případě na osm dní těžkého žaláře a v dalších dvou případech shodně na tři dny žaláře.

⁴ Tamtéž, fol. 5, dokument nadepsaný adresář příbuzných (Verzeichnis der Verwandten) datovaný v Mladé Boleslavi 20. ledna 1943.

⁵ ABS, f. Sbíрка Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy MV, sign. V-1450 MV, fol. 8–11, zápis výpovědi Josefa Houfka u Krajského velitelství StB v Gottwaldově (Zlín) ze 7.–10. října 1951.

⁶ Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA Brno), f. C 141 Mimořádný lidový soud Brno, kart. 215, inv. č. 2327, spisová značka Lsp 1411/46, fol. 253–254, zpráva četnické stanice v Dolním Bukovsku ze 4. dubna 1940.

Mauthausenský mezinárodní výbor – 70. výročí založení z českého pohledu

Ing. Vlastislav Janík (Muzeum Brandýs nad Labem)

V roce 2023 tomu bylo 70 let, co byl založen Mezinárodní mauthausenský výbor. Spolek bývalých mauthausenských vězňů, jehož hlavním úkolem je nezapomenout na tragickou dobu fungování tábora v letech 1938–1945. Mezinárodní mauthausenský výbor (dále CIM dle francouzského Comité International de Mauthausen) byl ustanoven 9. května 1953 v Sankt Pöltenu v Rakousku. Navázal na mezinárodní organizaci, která v táboře vznikla v dubnu roku 1945 na základě iniciativy rakouského komunisty Dr. Heinricha Dürmayera, který byl do Koncentračního tábora (dále KT) Mauthausen transportován 25. ledna 1945 z KT Osvětim. Ilegální výbor se skládal z pěti až šesti vězňů. Od 27. dubna 1945 do příchodu amerických jednotek se výbor scházel pravidelně v táborové písárně a mezi členy výboru figurovali dva Češi – Leopold Hoffmann a Kurt Pány. Při vzniku CIM v roce 1953 byla Československá republika zastoupena bývalým mauthausenským vězněm Karlem Olivou.

Kontinuita CIM byla krátce po válce narušena rozdělením Evropy na západní kapitalistickou a východní socialistickou. Na přelomu 40. a 50. let nemohli zástupci z řad bývalých vězňů ze zemí ležících ve východním bloku volně vycestovat, což mělo dopad i na činnost CIM, který byl v té době velmi omezen. Až po částečném odeznění tohoto období se podařilo i za účasti delegátů z lidově demokratických zemí uspořádat setkání v Rakousku, kde byl oficiálně CIM založen. Sdružení tehdy zahrnovalo účastníky z 10 států a jeho hlavním cílem byl boj proti zrušení koncentračního tábora Mauthausen jako památky připomínající utrpení evropských národů. Za českou stranu se jednání zúčastnil a stal se také členem výboru Kurt Pány.

Do té doby areál tábora prošel bohatou poválečnou historií. Předně byl 20. června 1947 předán sovětskou armádou do rukou rakouské federální vlády, přičemž došlo k uzavření dohody o trvalém uchování a správě památníku. O dva roky později byl koncentrační tábor Mauthausen vyhlášen veřejnou památkou a proběhly v něm první oficiální oslavy dne osvobození. Tyto události se pak staly výzvou pro jednotlivé státy, aby své oběti uctily stavbou národních památníků. Jako první tak učinili Francouzi, kteří svůj památník odhalili již na podzim roku 1949. Byl to jeden z mnoha kroků, jak zachovat koncentrační tábor ve své podobě jako svědectví pro současnou generaci. Přitom snahou rakouské vlády bylo tábor zlikvidovat a v prostoru tábora postavit jen nasvícený kříž. Na přelomu 50. a 60. let zde zůstaly zachovány jen baráky číslo 1, 6, 11 a 20 a na plošinách bývalých ubikací jedno-

tek SS stál památník francouzský, polský, sovětský a jugoslávský. Nebylo zde zřízeno ani žádné muzeum a rakouská vláda do tábora investovala jen minimum finančních prostředků. Plánovala pouze vybudovat kostnici, do které by přesunula pozůstatky zemřelých ze zrušených hřbitovů v okolí tábora.

Československá strana se ocitla pod tlakem ostatních zemí, jako byl Sovětský svaz, Polská lidová republika a další, aby postavila v Mauthausenu národní památník. Jednání s rakouskou vládou začalo v roce 1954 a vyvolal ho Svaz protifašistických bojovníků (dále SPB) a ministerstvo kultury (dále MK). Z jednání vznikla nóta, v níž rakouské ministerstvo vnitra informovalo československou stranu o podmínkách pro vytvoření památníku. Následně MK na 30. března 1955 svolalo schůzku za účasti Svazu československých výtvarných umělců (dále SČSVU), Svazu architektů a SPB, z níž vyplynulo, že do Rakouska bude vyslán československý zástupce, aby zjistil poměry přímo v místě budoucí stavby, a následně budou vypracovány podklady pro návrh pomníku. SPB dále dostal za úkol sehnat dokumentaci k ostatním již realizovaným památníkům a dále bylo rozhodnuto, že na návrh pomníku bude vypsána do konce května 1955 omezená soutěž, jež bude ukončena 15. listopadu 1955. Bohužel československému zástupci, který měl zajistit podklady přímo na místě budoucí stavby, se nepodařilo obstarat výjezdní vízum. Do Rakouska tak nebyl vyslán architekt Jiří Gočár a ani Zdeněk Rossmann na podzim roku 1956 svůj plánovaný výjezd

Ziereis vítá v KT Mauthausen Himmlera, Kaltenbrunnera, Eigrubera, Kutscheru, Pohla, Paula Hansena, Wilhelma Bittricha a další pohlaváry, při jedné z jejich inspekčních cest. Za nimi stojí budova tzv. Politische Abteilung, táborového gestapa. Místo, kde si českoslovenští vězni přáli postavit svůj národní pomník (Zdroj: Sběrka Jaroslava Čvančary)

Moravský „Q“ s bobtnajícím hrachem proti nacistům. Čs. chemická laboratoř zvláštního určení 1942–1944

PaedDr. Jindřich Marek (Vojenský historický ústav Praha)

Výběr tématu tohoto textu do sborníku na počest autorova dlouholetého přítele a kamaráda dr. Jana Břečky byl inspirován několika důvody. Při vzpomínce na dosavadní průběh téměř čtyřicetiletého přátelství a Honzův celoživotní zájem o Moravany v britském battledressu (pokud možno s parašutistickou nášivkou na rameni) jsem se snažil vybrat něco s touto tematikou. Cílem bylo, aby však šlo o něco dosud málo známého. Jelikož na výběr tématu a jeho základní zpracování bylo relativně málo času, musel jsem se obrátit na některé své kolegy z Vojenského historického ústavu Praha. Naštěstí jsem byl vyslyšen a několik z nich mi obratem ochotně pomohlo radou, fotografií či kopií cenného dokumentu.

Zde jsou uvedeni v abecedním pořadí – Mgr. Tomáš Kykal, PhDr. Jiří Plachý, Ph.D., PhDr. Karel Straka, Ph.D., Mgr. Zdeněk Špitálník a PhDr. Prokop Tomek, Ph.D. Všichni jmenovaní si byli vědomi, k jakému účelu článek vzniká, a proto lze následující text brát jako kolektivní srdečné přání z pražského Žižkova k Honzovu životnímu jubileu.

Trvalou bolestí odboje v českých zemích v letech německé okupace byl zoufalý nedostatek zbraní a výbušnin. Počet chemických prekurzorů, které však lze použít k výrobě podomácku vyrobených výbušnin a zápalných látek, je velký. Navíc mnoho zdrojů pro tyto účely bylo i v složitých protektorátních časech poměrně snadno dostupných.

To si v exilu v letech druhé světové války plně uvědomoval rodák z Milenova u Hranic, špičkový vědec, inženýr chemie a doktor technických věd Stanislav Malachta, který své válečné bádání zaměřil i tímto směrem. Postupně se mu podařilo o svých schopnostech přesvědčit československé i britské vojenské veličiny, a tak mohl se svými spolupracovníky pracovat na výzkumu i spolupracovat při výcviku mužů, kteří měli podle přání britského premiéra Winstona Churchilla „zapálit Evropu“ okupovanou německými nacisty.

Malachta a jeho muži pracovali skutečně v evropském rozměru. Jejich výzkum byl integrován do aktivit dnes již legendární britské zpravodajské a sabotážní organizace Special Operations Executive (dále SOE). Vedle československých parašutistů navíc v sabotážních technikách cvičili i vojáky z řady dalších nacistickým Německem okupovaných zemí.

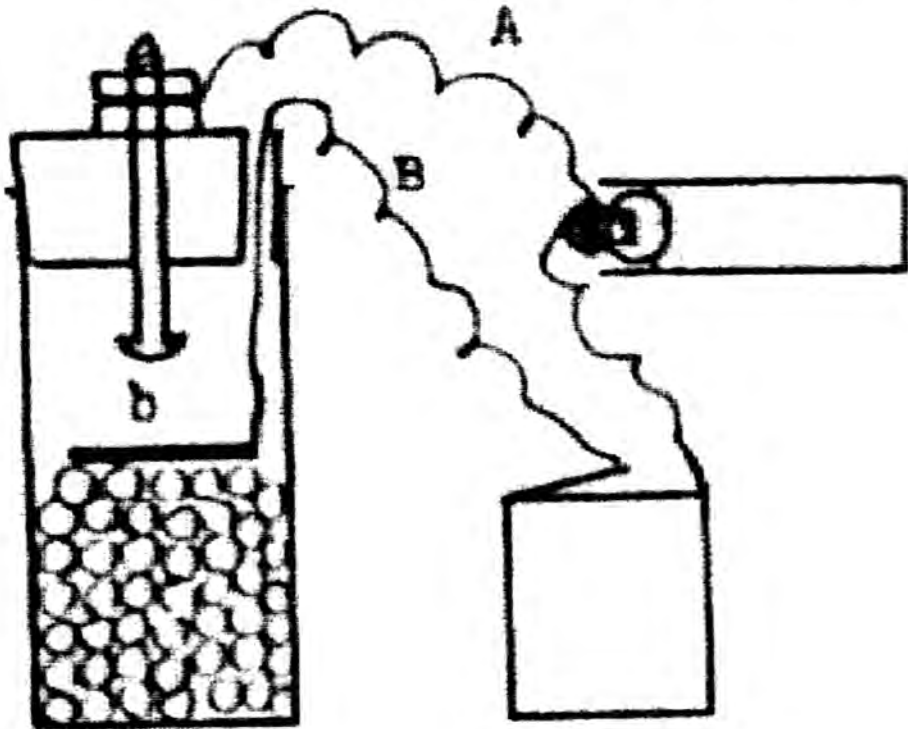
Přesto je tato zajímavá historická kapitola u nás málo známá, protože jí bylo dosud v historické literatuře věnováno jen několik drobných zmínek, kdy občas docházelo bohužel i ke zkomolení jmen hlavních aktérů tohoto příběhu (Malachta – Matlacha, Panzner – Panzner...). Podrobnější studium historie Malachtovy chemické laboratoře ve službách SOE

hnojiv. Do použitelných materiálů byly zahrnuty také cukr, vápno, hliníkový prášek a piliny či různé další materiály, které se daly koupit i v protektorátní drogerii či sehnat běžně jinde.

S typickým českým „koumáctvím“ se zde hledaly neotřelé nápady, mezi které patřilo například časování s pomocí fotografických a filmových negativů na principu pozvolného rozpouštění filmu v koncentrované kyselině sírové, která potom zapálila směs chlorečnanu a cukru. Použitím jednoho nebo více filmů a jejich druhu (Agfa, Leica...) se potom mohla měnit doba časování.

U rozbušek se počítalo i s časováním založeném na bobtnání hrachu! K tomu potřeboval sabotážník skleněnou lahvičku s korkovou zátkou o výšce 8–10 cm a širším hrdlem v průměru 4–5 cm. Dále byl potřebný zelený neloupaný hrách, kapesní baterie elektrické lampičky, delší mosazný šroubek, drátek, měděný či mosazný plíšek o průměru jen o málo menším než vnitřní průměr lahvičky, nebo kousek koksu několik hodin namočený ve vodě. Korkovou zátkou se provrtal šroubek. Další technické detaily z bezpečnostních důvodů

Časování založené na bobtnání hrachu.

Bobtnající hrách jako součást rozbušky na Malachtově návodu pro parašutisty (Zdroj: Vojenský ústřední archiv / Vojenský historický archiv Praha)

Ten druhý Krzák... Málo známý „policejní“ příběh Bohumila Krzáka

PhDr. Jiří Mikulka (Historické oddělení, Moravské zemské muzeum)

Dlouho jsem rozvažoval, jakým příspěvkem se přičiním do Honzova jubilejního sborníku a pořád jsem nemohl přijít na to, které téma by oslavence (a samozřejmě i další čtenáře) zaujalo. „*Takže něco vztahující se k parašutistům*“, řekl jsem si. Ale co nového z této oblasti ještě vytáhnout na světlo Boží? Vzpomněl jsem si pak na svoje dřívější působení v Archivu bezpečnostních složek v Kanicích. Fond personálních spisů příslušníků Ministerstva vnitra (dále MV) je téměř nepřehledná studnice informací a mohl bych z ní vylovit něco vztahující se k Honzovu oblíbenému tématu. Tak jsem procházel jména, hledal – a našel. Na displeji počítače na mne zablikalo jméno Bohumil Krzák, narozen v Bernarticích, tehdejší okres Milevsko. Ejhle, starší bratr známého parašutisty Rudolfa Krzáka! Věděl jsem z publikací Prokopa Tomka a Jiřího Plachého, že působil v období německé okupace jako policista a že spolu s bratrem Rudolfem byli jediní, kteří z těžce zkoušené rodiny Krzákovy přežili válku.¹ A tak jsem využil laskavosti kanických archivářů a personální spis Bohumila Krzáka prostudoval.² Jak už to však u materiálů tohoto typu bývá, sledují život člověka od narození k nástupu do zaměstnání či služby a dále až do okamžiku, kdy jeho pracovní (nebo služební poměr) končí. Pak už se – nejde-li zrovna o významnou osobu – další „životaběh“ rekonstruuje dosti neskadně... Vědom si tohoto úskalí, pokusil jsem se Honzovi i dalším eventuálním zájemcům přiblížit, jakými životními peripetiemi během působení u policie a posléze u Sboru národní bezpečnosti (SNB) prošel „ten druhý Krzák“.

Jak začít? Inu klasicky: Bohumil Krzák se narodil 1. prosince 1911 v Bernarticích, nyní okres Písek, jako nejstarší potomek majitele rolnické usedlosti Severina Krzáka (* 29. října 1882) a Antonie, rozené Vondráškové (* 1. června 1887).³ Do rodiny časem přibýly další čtyři děti – Rudolf (* 6. dubna 1914), Severin (* 12. června 1916), Jiřina (* 31. října 1921) a Zdeňka (* 23. prosince 1924).⁴ Po absolvování pěti tříd obecné, tří tříd

¹ Plachý, Jiří: *Horší než doba války. Osudy parašutistů z Velké Británie v pounorovém Československu*. Cheb 2014, s. 223–231 a Tomek, Prokop (ed.): *Válečné záznamy Rudolfa Krzáka*. Praha 2014.

² Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis evid. č. 3002/11 Bohumil Krzák.

³ Manželé uzavřeli sňatek v kostele sv. Martina v Bernarticích 9. února 1911. Státní oblastní archiv Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, inv. č. O, matrika oddaných, Bernartice, 1898–1941 [online]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/9198/107/2395/1829/36/0> [cit. 16. 6. 2025]. Odtud čerpána i data narození Severina a Antonie Krzákových.

10

Policejní ředitelství v Praze.

Úřad: 3509
Číslo: 1550 a.o.

Panu

Bohumilu Krzákovi,

v P R A Z E .

Na základě § 65 vládního nařízení ze dne 7. července 1926, č. 114 Sb. z. a n. propůjčilo Vám ministerstvo vnitra výnosem ze dne 19. prosince 1935 čis. B-4210-29/11-35 jm. 2. ledna 1936 služební místo pomocného zřízence strážní služby uniformované stráže bezpečnosti v P r a z e.

Policejní ředitelství v P r a z e sjednává s Vámi v důsledku toho podle § 5, odst. 2 uvedeného vládního nařízení jménem ministerstva vnitra tuto

služební smlouvu:

1.

Zavazujete se, že budete konati veškeré práce Vám uložené pilně, svědomitě a nestranně podle nejlepšího svědomí a vědomí, že se budete ke svým představeným uctivě chovati, že budete jejich rozkazů bez odmluvy poslušen, že se budete jak ve službě, tak i mimo ni slušně a čestně chovati a že budete zachovávatí mlčenlivost o věcech služebních a vůbec dodržovati veškeré služební předpisy.
2.

Ručíte za statek zaměstnavatelem Vám svěřený a za každou škodu, kterou svým zaviněním státu způsobíte. Náhrady stanoveny budou pořadem služebním.
3.

Jest Vám zapověděna účast ve spolku, přičila-li by se pro snahy nebo pro způsob činnosti spolku povinností pomocného zřízence. Rovněž jest Vám zakázáno súčastniti se sdružení, jichž účelem jest rušiti, zdržovati nebo zastaviti úřadování nebo službu. Nesmíte náležeti k cizozemské společnosti sledující politické účely.
4.

Jste povinen veškerá svá podání ve služebních nebo služebního poměru se dotýkajících osobních věcech činiti služební cestou. Stížnosti do služebních nařízení představených nemají odkladného účinku.

59

První strana služební smlouvy uzavřené mezi Bohumilem Krzákem a Policejním ředitelstvím v Praze, 2. 1. 1936 (Zdroj: ABS Kanice, Personální spis evid. č. 3002/11)

Karl Weissburg – maďarská oběť heydrichiády

Mgr. Vojtěch Šustek (Archiv hlavního města Prahy)

Dne 30. května 1942 v 13.30 hodin zadržel vrchní strážmistr německé ochranné policie Franz Withelm na hlavním vlakovém nádraží v Jihlavě muže středního věku a sportovního vzezření. Vyzval jej k předložení dokladů totožnosti. Namísto protektorátní občanské legitimace s fotografií muž předložil pouze domovský list vystavený 16. června 1925 v Kutné Hoře, dále tamtéž vydaný rodný i křestní list. Všechny dokumenty zněly na jméno Břetislava Holana, narozeného 12. listopadu 1911. Stejně tak i osvědčení z 29. května 1942 vydané v Bechyni s razítkem cirkusu Berousek, že jmenovaný tam pracuje jako artista.¹

Zadržенý muž se bezprostředně před perlustrací neúspěšně pokusil nepozorovaně zbavit nějakých písemností. Pohotový vrchní strážmistr Withelm tak dostal do rukou křestní list vystavený 31. října 1935 matričním úřadem v maďarském Miskolci na jméno Karl Weissburg, narozený 26. srpna 1900 tamtéž, syna manželů Weissburgových. Otec se jmenoval Henrik a matka Františka, rozená Sternová. Z tohoto dokladu a jmen matky i otce bylo zřejmé, že oba byli podle německých rasových předpisů „Židé“. Mezi dalšími zabavenými doklady našla ochranná policie legitimaci okresní nemocniční pojišťovny v Opavě, vydanou v listopadu 1931, dále neplatný československý pas vystavený okresním úřadem v Třeboni, přihlašovací list cizince vydaný policejním ředitelstvím v Hradci Králové a policejní přihlášku podanou 21. března 1942 na ohlašovací úřadě v Poličce. Němci v nejmenším nepochybovali, že zatčený muž je „plnokrevný Žid“, který se pokusil vyhnout protižidovským represivním opatřením. Na Karla Weissburga byla okamžitě uvalena vazba. Následujícího dne podal zprávu o jeho dopadení jihlavské služebně gestapa německý policejní důstojník Zumann, který byl „zástupcem komisionálního velitele“ protektorátní policie v Jihlavě.²

Uvězněný Karl Weissburg si určitě uvědomoval, že svůj boj o život již prohrál a neunikne násilné smrti. Ta jej čekala nikoliv jen pro jeho židovský původ a pokus vyhnout se osudu, který Němci připravili všem tzv. neárijcům v jimi ovládaných zemích. Dalšími „hrdelními delikty“ bylo opomenutí povinnosti policejně se přihlásit v místě pobytu a neschopnost prokázat svoji totožnost platnými doklady.³ To se ovšem vztahovalo na všechny obyvatele protektorátu s výjimkou osob s říšskoněmeckým občanstvím, tj. Němců. Jednalo se

¹ Viz Šustek, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*. Edice historických dokumentů (= Documenta Pragensia monographia, vol. 26/4). sv. 4. Praha 2022, dokument č. VI/93, pozn. č. 11, s. 626–628.

² Tamtéž, dokument č. VI/93, pozn. č. 1, s. 626–628.

³ Viz Šustek, V.: *Atentát*. 2025, s. 48; Tentýž: *Atentát*. sv. 1. 2012, dokument č. I/28, s. 132–133.

Nádvoří brněnských Kounicových kolejí, kde docházelo k popravám zastřelením (pod sgrafitem sv. Václava) anebo oběšením (Zdroj: Archiv města Brna, f. U5 Sběrka fotografií)

To nejdůležitější na závěr!

...aneb gratulace, blahopřání a zdravice

Tato skromná publikace vznikla jako specifický způsob srdečného a zároveň odborného blahopřání, který je však vědcům, a obzvláště historikům, více než důvěrně znám. Tento záměr jsme ovšem potřebovali před oslavencem, jak se patří, utajit, přičemž jsme si museli počínat veskrze podobně konspirativně jako naši parašutisté vyslaní z Londýna do protektorátu. Sestavení sborníku u příležitosti 60. narozenin našeho drahého kolegy a kamaráda Honzy Břečky vzešlo ze tří kořenů. V první řadě chceme Honzovi popřát k narozeninám a při tom zavzpomínat na společné zážitky. Jelikož se však Honzova profesní dráha nerozlučně pojí s Historickým oddělením MZM, prolínají se osobní vzpomínky taktéž s dějinami tohoto oddělení, které alespoň rámcově, a mnohdy i poměrně zevrubně, mapujeme. Turbulentní společenské změny, zejména covidová pandemie, a personální výměna na našem pracovišti vyvolaly potřebu zachytit vývoj Historického oddělení MZM v uplynulých dekadách. V neposlední řadě, jak bývá u sborníků *ad honorem* zvykem, jsme sestavili pestré portfolio historických statí vyznačujících se tematickou i autorskou příbuzností s Honzovými výzkumy. Bohatá náplň sborníku ukazuje, že oslavenec není jen člověk pracující, ale též tvor společenský. Prolínají se zde kruhy vojensko-historické, akademické, muzejní i umělecké. Honza dokáže lidi skutečně spojovat a bavit. Věřím, že tedy nebude mít nic proti, když před samotnými gratulacemi k jeho významnému životnímu jubileu zmíníme pár oslavenců z řad publikujících autorů, jejichž věk v těchto měsících dovršil taktéž kulatého čísla, a jimž bychom rádi taktéž tento sborník pomyslně dedikovali.

V loňském roce oslavil své 50. narozeniny generální ředitel MZM Mgr. Jiří Mitáček, Ph.D., jemuž gratulujeme a děkujeme za významnou podporu při sestavení a vydání publikace. Stejného životního jubilea dosáhl rovněž PhDr. Vladimír Černý, Ph.D., Honzův přítel a kolega, se kterým ho pojí nadšení pro výzkum druhoválečné problematiky. Již v lednu 2026 oslavil své 80. narozeniny Ing. Petr Kopečný, dlouholetý spolupracovník Historického oddělení MZM, s nímž je takřikajíc srostlý. Aby toho nebylo málo, v letošním roce oslaví své 70. narozeniny spolužáci PhDr. Libor Vykoupil, Ph.D. a PhDr. Jiří Mikulka, kteří stáli u počátků Honzovy kariéry a pevné přátelství je pojí dodnes. Vzhledem k tomu, že Jiří Mikulka dlouhá léta působil v Archivu bezpečnostních složek v Kanicích, rádi bychom touto cestou tlumočili srdečné blahopřání jeho někdejších kolegů: *„Milníky veselého života. Nepatří minulosti. S trochou patosu se dá říct, že poutníková noha urazila řádný kus cesty. Ve svém „cestopisu“ sprádá příběhy, jak to tak chodí, různé, spleťité, barvité. Tou hlavní cestou, po níž svá osobní břemena táhne, vykročil před 70 mílemi ve Vyškově, na tu druhou, profesní, vyslápá v Moravském zemském muzeu se zastávkou v Archivu bezpečnostních složek. A šlape dál. Panoptikum událostí přetaveno v originální příběh Jiřího Mikulky, jež žije s vědomým úsměvem.“* Abychom nezapomněli, shodný rok v kolonce datum narození, jako u Honzy Břečky, najdeme i u jeho dalšího blízkého spolupracovníka a přítele, Ing. Vlastislava Janíka. Taktéž jemu gratulujeme, jakožto i všem výše zmíněným. Je podivuhodné, že zatímco letopočet průběhu významných událostí čs. dějin většinou končí osmičkou, u data narození historiků jsou to naopak šestky (viz též Jaroslav Goll, 1846, či Kamil Krofta, 1876). Skoro by se až chtělo napsat – je všechno jenom náhoda? – *„No, zřejmě slušnej oddíl, no!“*